

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ВТЕІ КНТЕУ

 Н. Л. Замкова

ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітній ступінь
галузь знань

«бакалавр»
24 «Сфера обслуговування»

Розробники: Корж Н.В., д.е.н., професор
Мазуркевич І.О., к.е.н., доцент

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри туризму та готельно-ресторанної справи 08.04.2019р., протокол №5, вченої ради факультету торгівлі, маркетингу та сфери обслуговування 12.04.2019р., протокол №4, вченої ради інституту 22.04.2019р., протокол №4.

Рецензенти: Власенко І.В., д.е.н., професор
Погосян О.В., директор ПП «Інтурист Вінниця»

Редактор: Фатєєва Т. Д.
Комп'ютерна верстка: Тертична Я. М.

Підп. до друку 14.05.2019 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 2,62.
Обл.-вид. арк.2,15 Тираж 5. Зам. № 279

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою дисципліни «Економіка туризму» є формування у здобувачів вищої освіти економічного мислення і системи спеціальних знань та практичних навичок в сфері господарського механізму індустрії туризму, галузевої економіки туризму та економіки туристичного підприємства.

У процесі вивчення дисципліни передбачається вирішення конкретних завдань:

- визначення ролі і місця туризму у народногосподарському комплексі та в системі ринкового господарства України;
- визначення особливостей господарсько-фінансового механізму суб'єктів господарської діяльності підприємств туризму;
- економічного аналізу показників господарської діяльності підприємств туристичного бізнесу;
- розробки експлуатаційної програми діяльності туристичного підприємства;
- управління ресурсним потенціалом підприємств туризму;
- управління обсягами діяльності підприємств туризму;
- управління фінансовими результатами підприємств туризму;
- методів та форм організації оплати праці;
- формування та регулювання цін на послуги;
- системи оподаткування підприємства;
- обґрунтування ефективності інвестиційної діяльності підприємств туризму;
- розробка і обґрунтування економічної стратегії туристичних підприємств.

Предметом навчальної дисципліни «Економіка туризму» виступають економічні відносини в процесі виробництва, розподілу та споживання туристичних послуг, які задовольняють потреби туриста.

Об'єктом економіки туризму є економічні закономірності та методи ефективного використання на мега-, макро-, мезо- та мікрорівні в сфері туризму.

Компетентності дисципліни «Економіка туризму».

В результаті оволодіння дисципліною формуються такі компетенції:
здатність використовувати основи економічних знань при оцінці ефективності результатів діяльності в різних сферах;
здатність розраховувати та аналізувати витрати діяльності підприємства туріндустрії, туристичного продукту у відповідності з вимогами туриста, обґрунтовувати управлінське рішення;
здатність до розробки туристичного продукту.

Результати навчання вивчення дисципліни її місце в освітньому процесі. Результати навчання визначені освітніми програмами зі спеціальності 242 «Туризм» освітнього ступеня «бакалавр» та полягають в такому:

знати: спеціалізований понятійно-категорійний апарат економічних знань в сфері економіки туризму; економічні фактори фактори, які впливають на індустрію туризму; зміст, функції, особливості функціонування туристичного ринку; механізм дії мультиплікатора доходів від туризму; економічні показники розвитку туризму; господарський механізм функціонування туристичних підприємств.

вміти: використовувати основи економічних знань при оцінці ефективності результатів діяльності в туризмі; описувати поняття туристичного ринку та його різновиди; оцінювати та планувати ресурси туристичного підприємства; здійснювати калькуляцію туристичного продукту; оцінювати, аналізувати та прогнозувати показники ефективності господарської діяльності підприємств туризму; обґрунтовувати інвестиції та оцінювати ризики туристичних підприємств.

Вивчення дисципліни передбачає проведення лекційних та практичних занять, а також активної самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Місце у структурно-логічній схемі: після вивчення дисциплін «Статистика», «Економічна теорія», «Менеджмент», «Фінанси, гроші та кредит» «Маркетинг», «Економічний аналіз», «Статистика».

Критерії оцінювання результатів навчання

Перевірка та оцінювання знань, вмінь та навичок здобувачів з дисципліни «Економіка туризму» забезпечується здійсненням поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять та передбачає оцінювання рівня теоретичної підготовки здобувачів до заняття, якість виконання відповідних практичних завдань. Здійснення поточного контролю знань здобувачів включає опитування (усне або письмове), перевірку індивідуальних творчих завдань, тестування.

Максимальна сума балів за поточну навчальну роботу складає:

в 1 семестрі 70 балів ($28 \cdot 2,5$ бали = 70 балів);

в 2 семестрі 64 бали ($16 \cdot 4$ бали = 64 бали), які здобувач може отримати на аудиторних заняттях.

Вивчення дисципліни «Економіка туризму» передбачає також виконання здобувачами позааудиторної самостійної роботи (підготовка реферативних повідомлень та доповідей, створення презентацій, написання глосаріїв, а також наукових статей з наступним їх опублікуванням тощо), яка оцінюється у 1 семестрі 30 балів, у 2 семестрі -максимально у 36 балів.

Підсумковий контроль знань здобувачів передбачає складання письмового екзамену. Результат виконання екзаменаційних завдань оцінюється з урахуванням результатів поточного контролю у співвідношенні 80 : 20, де 80 – максимальна оцінка за виконання екзаменаційного завдання, 20 – максимальна оцінка за поточну роботу протягом семестру.

Якщо здобувач вищої освіти упродовж семестру навчання набрав 75 балів та (або) більше, оцінка за екзамен йому може бути виставлена за результатом поточної успішності.

Рівні компетентності	За шкалою КНТЕУ	Критерії оцінювання
Високий (дослідницький)	90-100	Має обґрунтовані та всебічні знання з дисципліни, вміє узагальнювати та систематизувати набуті знання; самостійно знаходить джерела інформації та працює з ними; проводить власні дослідження, може використовувати набуті знання та вміння при розв'язанні задач.
Достатній (частково-пошуковий)	82-89	Володіє навчальним матеріалом, вміє зіставляти та узагальнювати, виявляє творчий інтерес до предмету, виконує завдання з повним поясненням та обґрунтуванням, але допускає незначні помилки; може усвідомити нові для нього факти, ідеї.
	75-81	Володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою, з частковим поясненням.
Елементарний (репродуктивний)	69-74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; може самостійно розв'язати та пояснити розв'язання завдання.
	60-68	Ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на репродуктивному рівні; виконує елементарні завдання за зразком або відомим алгоритмом.
Низький (фрагментарний)	35-59	Ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів та фрагментів матеріалу; під керівництвом викладача виконує елементарні завдання.
	1-34	Ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання та відтворення окремих фактів.

Обсяг дисципліни в кредитах та його розподіл

Розділи та теми	Кількість годин				Форма контролю
	Усього годин / кредитів	з них			
		лекції	практичні	самостійна робота	
1 – й семестр (4 курс)					
Тема 1. Роль і місце туризму в народногосподарському комплексі та системі ринкового господарювання	20	6	6	8	УО, ПТ, РФ
Тема 2. Економічні основи функціонування підприємства туризму на ринку туристичних послуг. Місткість ринку.	24	8	8	8	УО, ПТ, ІЗ
Тема 3. Механізм внутрішнього регулювання господарської діяльності підприємств туризму, методичний інструментарій його реалізації	24	8	8	8	УО, КТ, ВЗ, РФ
Тема 4. Управління обсягом реалізації послуг в туриндустрії	20	6	6	8	УО, ВЗ, ПТ
Тема 5. Ресурсний потенціал підприємства туризму	14	4	4	6	УО, КТ, ВЗ
Тема 6. Управління матеріальними ресурсами туристичних підприємств	26	10	10	6	УО, ПТ, ВЗ, РФ
Тема 7. Управління персоналом підприємств туристичної сфери	16	4	4	8	УО, ВЗ, РФ
Тема 8. Матеріальне стимулювання праці робітників підприємства туризму	16	4	4	8	УО, ПТ, ВЗ, РФ
Тема 9. Управління фінансовими ресурсами туристичних підприємств	20	6	6	8	УО, ПТ, ВЗ, РФ
Підсумковий контроль					Екзамен
Разом за 1 – й семестр (4 курс)	180/6	56	56	68	
2 – й семестр (4 курс)					
Тема 10. Управління доходами підприємств туристичної сфери	12	4	4	4	УО, ВЗ, ПТ, РФ
Тема 11. Управління поточними витратами та собівартістю послуг на підприємствах туристичної сфери	18	6	6	6	УО, ВЗ, ПТ, ІЗ, РФ
Тема 12. Управління прибутками та рентабельністю на підприємствах туристичної сфери	6	2	2	2	УО, ВЗ, ПТ, РФ
Тема 13. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг	16	6	6	4	УО, ВЗ, ПТ, РФ
Тема 14. Управління податковою політикою туристичних підприємств	10	4	4	2	УО, ВЗ, ПТ, ІЗ, РФ
Тема 15. Інвестиційна політика підприємства туризму	10	4	4	2	УО, КТ, РФ
Тема 16. Планування фінансів на підприємстві туризму	6	2	2	2	УО, ПТ, РФ
Тема 17. Бізнес-планування на підприємствах туристичної сфери	6	2	2	2	УО, ВЗ, ПТ, ІЗ, РФ

Тема 18. Управління ризиком у підприємницькій діяльності та шляхи запобігання банкрутства туристичних підприємств	6	2	2	2	УО, ВЗ, ПТ, ІЗ, РФ
Підсумковий контроль					Екзамен
Разом за 2 – й семестр (4 курс)	90/3	32	32	26	
Разом за курс	270//9	88	88	94	

Примітки: УО – усне опитування; ПТ – письмове тестування; КТ – комп’ютерне тестування; РФ – реферативне повідомлення; ІЗ – індивідуальне завдання; ПР – письмова робота; ВЗ – вирішення задач.

II. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст дисципліни (теми програми)

Тема 1. Роль і місце туризму в народногосподарському комплексі та системі ринкового господарювання

Економічна природа та функцій туризму. Місце і роль туризму в системі ринкового господарства України, їх взаємозв'язок з іншими галузями ринкового господарства. Сутність туризму як багаторівневої системи. Лімітуючі фактори економіки туризму: глобальні (сезонність, політичні, економічні та природні) та локальні (обмеження, пов'язанні з попитом, пропозицією, екологією, часом, знаннями, ресурсами). Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні.

Роль туристичної індустрії в комплексному обслуговуванні споживачів. Тенденції розвитку туризму залежно від загальноекономічної ситуації. Вплив туризму на платіжний баланс країни, міжнародну торгівлю, зайнятість, екологію, соціально-культурну сферу.

Особливості функціонування туристичного ринку (субституція, комплементарність. Проблеми та цілі економіки туристичного ринку. Ефективність функціонування туристичної системи. Критерії, показники і методи оцінки економічного впливу. Сателітні рахунки в туризмі. Модель витрати-випуск як інструмент опису галузевих взаємовідносин економічної системи.

Тема 2. Економічні основи функціонування підприємства туризму на ринку туристичних послуг. Місткість ринку

Інфраструктура туристичного ринку, характеристика її складових елементів, функції, галузеві економічні відносини. Сутність, структура та визначення валового туристичного продукту.

Стандарт «TSA: RMF – Рекомендації щодо методології допоміжних рахунків індустрії туризму». »Мультиплікативний ефект в туризмі. Види мультиплікаторів туризму. Сукупний дохід від туризму. Рівень концентрації товарного ринку.

Особливості пропозиції туристичного продукту на ринку. Форми пропозиції туристичних послуг. Основні фактори, що впливають на пропозицію туристичного продукту на ринку іноземного, закордонного та внутрішнього туризму. Особливості попиту на туристичному ринку. Фактори, що впливають на попит на ринку туристичних послуг, їх кількісна оцінка. Методи оцінки ступеня задоволення попиту на туристичні послуги. Еластичність попиту на туристичний продукт по ціні: методика оцінки та характеристика. Місткість ринку.

Тема 3. Механізм внутрішнього регулювання господарської діяльності підприємств туризму, методичний інструментарій його реалізації

Суттєвість та структура внутрішнього господарського механізму туристичних підприємств, його головні інструменти. Організаційно-правові форми туристичного підприємства. Сутність статуту підприємства, статутного фонду. Державне регулювання туристичного бізнесу. Порядок створення туристичного підприємства та організація його діяльності.

Суть та зміст аналізу господарської діяльності туристичних підприємств. Характеристика головних методів аналізу та його інформаційне забезпечення. Класифікація економічних показників фінансово-господарської діяльності підприємства.

Планування як інструмент обґрунтування економічної стратегії туристичних підприємств. Принципи та рівні туристичного планування. Етапи планування туризму. Комплексне застосування методів планування та прогнозування господарської діяльності для забезпечення варіантності та оптимальності рішень, що приймаються. Стратегічне планування в туризмі.

Тема 4. Управління обсягом реалізації послуг в туріндустрії

Сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту на туристичних підприємствах. Поняття, характеристика туристичного продукту: туристичні послуги та туристичні товари.

Складові елементи туристичного продукту. Показники оцінки обсягу пропозиції послуг туристичних підприємств. Показники оцінки обсягу реалізації туристичних послуг туроператорів, тур агентів, бюро подорожей та екскурсій.

Вихідні передумови, цілі та завдання управління обсягом реалізації послуг на туристичних підприємствах.

Структурно-логічна схема процесу управління обсягом реалізації послуг та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу обсягу реалізації туристичного продукту на підприємствах туризму. Інформаційна база даних та джерела її формування. Оцінка зовнішніх та внутрішніх факторів, що обумовлюють зміни обсягу та структури реалізації туристичного продукту. Порядок і методика проведення аналізу обороту турпродукту в підприємствах туризму. Методика обґрунтування обсягу реалізації послуг туристичних підприємствах на плановий період

Сутність та склад пропозиції й обсягу реалізації послуг готелів. Сутність та методика розрахунку показників експлуатаційної програми готелів. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу показників експлуатаційної програми готелів. Оптимізація експлуатаційної програми готелю на плановий період.

Економічна сутність та види товарообороту ресторанів. Поняття продукції ресторанного господарства, характеристика складу і структури товарообороту ресторану. Аналіз обсягу та структури товарообороту і виробничої програми в

підприємствах торгівлі та ресторанного господарства готельно-туристичних комплексів. Кількісна оцінка факторів впливу на динаміку показників виробничої програми та товарообороту підприємств ресторанного господарства і торгівлі. Розробка виробничої програми підприємств ресторанного господарства і торгівлі. Методика обґрунтування плану товарообороту в підприємствах торгівлі і ресторанного господарства, що обслуговують туристів. Стратегія управління товарооборотом підприємств торгівлі і ресторанного господарства, що обслуговують туристів.

Тема 5. Ресурсний потенціал підприємства туризму

Поняття ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії. Види ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.

Основні умови оптимізації формування ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.

Внутрішні умови ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії. Критерії використання ресурсів підприємства туристичної індустрії: максимізація прибутку, мінімізація витрат.

Основні показники ефективності використання ресурсів підприємства туристичної індустрії: ресурсовіддача, ресурсоемкість, рентабельність ресурсного потенціалу, економія ресурсного потенціалу.

Оптимальне співвідношення окремих видів ресурсів туристичних підприємств.

Тема 6. Управління матеріальними ресурсами туристичних підприємств

Суть та основні елементи матеріально-технічної бази туристичних підприємств. Основні фонди та нематеріальні ресурси підприємств туристичної сфери. Характеристика основних фондів туристичних підприємств. Види та оцінка вартості основних фондів туристичних підприємств. Методичний інструментарій і порядок проведення економічного аналізу стану та ефективності використання основних фондів туристичних підприємств. Сутність зносу та амортизації основних фондів. Поняття виробничої потужності та пропускної спроможності засобів розміщення туристів. Особливості оцінки ефективності використання виробничої потужності та пропускної спроможності підприємств готельного господарства туристичних комплексів. Методика обґрунтування потреби в прирості основних фондів підприємств туристичної сфери. План розвитку матеріально-технічної бази підприємств туристичної індустрії. Методи розрахунку потреби в основних фондах підприємств туристичної індустрії на плановий період

Поняття, склад і структура оборотних активів у підприємствах туристичної індустрії. Аналіз оборотних фондів та матеріальної частини фондів обертання в підприємствах туристичної індустрії. Аналіз ефективності використання активів.

Сутність та склад грошових активів підприємства туристичної індустрії. Сутність управління грошовими коштами підприємства туристичної індустрії. Основні види грошових авуарів підприємств туристичної індустрії. Склад основних елементів грошових активів туристичного підприємства. Характеристика етапів управління грошовими активами підприємства туризму. Сутність управління валютними активами. Характеристика етапів управління валютними активами підприємства туризму.

Підходи до планування і нормування оборотних коштів, авансованих у товарно-матеріальні цінності підприємства туризму. Залежність суми і рівня оборотних активів підприємства від альтернативних підходів до їх планування. Сутність управління дебіторською заборгованістю підприємств туристичної індустрії. Характеристика етапів процесу управління дебіторською заборгованістю підприємств туризму. Види дебіторської заборгованості підприємства туристичної індустрії. Основні форми рефінансування дебіторської заборгованості в підприємствах туризму. Сутність операцій з рефінансування дебіторської заборгованості туристичних підприємств. Фінансовий механізм здійснення операцій форфейтинга.

Економічна сутність короткострокових вкладень підприємств туризму. Основні форми короткострокових вкладень підприємств туристичної індустрії.

Тема 7. Управління персоналом підприємств туристичної сфери

Соціально-економічна сутність і особливості праці в туризмі. Суспільне значення праці працівників туристичної сфери. Поняття трудових ресурсів, трудового колективу, кадрів, персоналу туристичних підприємств. Класифікація трудових ресурсів в туризмі. Джерела формування трудових ресурсів. Діяльність підприємств туристичної сфери на ринку робочої сили. Соціальні гарантії працівникам туристичних підприємств. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу формування та використання трудових ресурсів в туризмі.

Поняття наявна чисельність працівників. Аналіз формування та використання персоналу підприємства туристичної індустрії. Послідовність аналізу персоналу підприємства. Показники аналізу руху персоналу. Показники оцінки складу персоналу підприємства туристичної індустрії. Показники удосконаленості персоналу підприємства туристичної індустрії. Показники, що використовуються при плануванні чисельності персоналу підприємства туристичної індустрії.

Поняття продуктивності праці. Виробіток та трудомісткість, як основні показники продуктивності праці. Етапи проведення аналізу продуктивності праці персоналу підприємств туристичної індустрії. Фактори, що обумовлюють рівень та можливості зростання продуктивності праці на туристичних підприємствах. Ефективність використання трудових ресурсів на туристичних підприємствах. Методи планування чисельності персоналу на туристичних підприємствах в цілому та по окремих категоріях персоналу. Зміст плану з

праці на туристичних підприємствах, порядок його розробки. Забезпечення взаємозв'язку програми розвитку трудових ресурсів з основними показниками діяльності підприємств туристичної сфери.

Тема 8. Матеріальне стимулювання праці робітників підприємства туризму

Функції оплати праці. Принципи організації матеріального стимулювання працівників підприємств туристичної індустрії.

Форми державного регулювання оплати праці працівників підприємств туристичної індустрії. Сутність мінімальної заробітної плати. Тарифна система оплати праці. Тарифна сітка. Тарифна ставка. Тарифікація робіт. Тарифікація робітників. Тарифно-кваліфікаційний довідник. Регулювання оплати праці найманих працівників на підприємствах туризму. Тарифна угода. Реалізація державної політики щодо оплати праці.

Система організації матеріального стимулювання працівників у підприємствах туристичної індустрії. Розробка системи матеріального стимулювання праці працівників підприємств туристичної індустрії.

Вибір та система організації заробітної плати. Форми оплати праці. Обґрунтування розмірів тарифних ставок (окладів). Методи визначення розміру тарифної ставки. Формування системи додаткового стимулювання праці.

Сутність витрат підприємства на оплату праці. Фонд оплати праці підприємств туристичної індустрії. Етапи аналізу формування та використання фонду оплати праці в підприємстві туристичної індустрії. Напрямки планування розміру фонду оплати праці. Показники із заробітної плати: фонд оплати праці, зарплато місткість, зарплато віддача, рівень фонду заробітної плати, рентабельність фонду оплати праці. Система додаткового стимулювання трудової активності працівника. Форми матеріального стимулювання, пов'язані з трудовим внеском. Показники, що характеризують використання календарного фонду робочого часу. Умови підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Організація матеріального стимулювання праці працівників на туристичних підприємствах. Принципи стимулювання праці в умовах ринкових відносин та їх використання на туристичних підприємствах.

Тема 9. Управління фінансовими ресурсами туристичних підприємств

Сутність і роль фінансів туристичних підприємств та їх зв'язок з державним фінансовим механізмом та зі складовими фінансового ринку.

Методи впливу державного фінансового механізму на фінансову діяльність туристичних підприємств. Форми взаємозв'язку фінансової діяльності підприємств з окремими елементами фінансового ринку - кредитним ринком, ринком цінних паперів, валютним і страховим.

Взаємозв'язок фінансової діяльності туристичних підприємств з найважливішими інститутами фінансового ринку - комерційними банками, фондовими і валютними біржами, інвестиційними фондами, пенсійним фондом, страховими компаніями тощо. Завдання фінансів туристичних підприємств.

Поняття фінансових ресурсів туристичних підприємств, їх склад та характеристика. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств туристичної сфери.

Джерела та порядок формування основних і оборотних засобів туристичних підприємств, співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел їх формування. Фінансові фонди туристичних підприємств, порядок їх формування і напрямки використання. Джерела утворення власних фінансових ресурсів підприємств туристичної індустрії. Принципи формування і розподілу власних фінансових коштів підприємств.

Амортизаційна політика підприємств та ефективність застосування різних методів амортизації. Поняття та склад кредитних ресурсів підприємства. Основні форми залучення різних видів кредитних ресурсів підприємствами туристичної індустрії. Принципи та порядок розробки політики формування кредитних ресурсів підприємств туристичної індустрії.

Показники оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємств. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу формування та використання фінансових ресурсів у туризмі. Цілі та завдання управління фінансовими ресурсами туристичних підприємств. Оптимізація співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Тема 10. Управління доходами підприємств туристичної сфери

Доходи як економічна категорія та економічний показник. Економічна сутність, доходів підприємств туристичної сфери, характеристика їх складу. Класифікація доходів підприємств туристичної сфери залежно від напрямів діяльності та відповідно до норм Національного стандарту бухгалтерського обліку.

Особливості та джерела утворення доходів підприємств туристичної сфери. Комерційний дохід від надання послуг як головна складова доходів туристичних підприємств. Джерела формування комерційного доходу туроператорів та турагентів.

Показники, що характеризують обсяг та рівень комерційних доходів від надання послуг туристичними підприємствами, методика їх розрахунку. Фактори, що впливають на формування комерційного доходу від надання послуг туристичними підприємствами.

Цілі та завдання управління доходами підприємств туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління доходами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів туристичних підприємств. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Фактори, що впливають на формування доходів підприємств туристичної сфери та їх кількісна оцінка.

Методи обґрунтування планового обсягу доходів туристичних підприємств. Поняття можливого та необхідного обсягу доходів, методичні підходи до визначення їх обсягу. Методи планування доходів туристичних підприємств в цілому та по окремих видах доходів. Особливості управління формуванням інших видів доходів підприємств туристичної сфери.

Тема 11. Управління поточними витратами та собівартістю послуг на підприємствах туристичної сфери

Поняття, склад та структура експлуатаційних витрат в засобах розміщення туристів. Поточні витрати турагентів та туроператорів.

Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів. Експлуатаційна та повна собівартість послуг розміщення. Особливості визначення собівартості туристичного продукту.

Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат на туристичних підприємствах: абсолютні, відносні, показники ефективності.

Фактори, що визначають обсяг та рівень поточних витрат підприємств туристичної сфери. Характеристика впливу на поточні витрати зовнішніх та внутрішніх факторів.

Цілі та завдання управління поточними витратами на підприємствах туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління поточними витратами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу поточних витрат підприємств туристичної сфери. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу.

Планування обсягу поточних витрат підприємств туристичної сфери. Методи обґрунтування плану поточних витрат підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих групах витрат.

Оцінка економічної обґрунтованості плану поточних витрат підприємств туристичної сфери. Розробка організаційно-технічних і технологічних заходів щодо забезпечення виконання плану витрат обігу.

Тема 12. Управління прибутками та рентабельністю на підприємствах туристичної сфери

Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності господарської діяльності підприємств туристичної сфери. Види та джерела утворення прибутку підприємств туристичної сфери.

Економічні підходи до характеристики прибутку підприємства: залежно від виду діяльності, порядку визначення, методики оцінки, мети визначення. Поняття мінімального, цільового, нормального та максимального прибутку туристичних підприємств, методичні підходи до оцінки його розмірів.

Поняття рентабельності підприємств туристичної сфери. Показники вимірювання прибутковості та рентабельності туристичних підприємств. Фактори, що впливають на формування прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих видах діяльності (окремих господарських операціях).

Вихідні передумови та зміст управління прибутком (фінансовим результатом) та рентабельністю підприємств туристичної сфери. Структурно-логічна схема процесу управління фінансовими результатами та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу фінансового результату підприємств туристичної сфери. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу при позитивному та негативному фінансовому результаті.

Методичні підходи до розробки плану (прогнозу) формування фінансового результату (прибутку) підприємств туристичної сфери. Поняття можливого та необхідного обсягу прибутку, методичні підходи до визначення їх обсягу. Методи планування можливого прибутку підприємств туристичної сфери в цілому та по окремих джерелах формування. Обґрунтування потреби туристичних підприємств по окремих напрямках використання прибутку: виробничий розвиток, соціальний розвиток, споживання власників, резервування тощо. Порядок планування розподілу планового чистого прибутку підприємств туристичної сфери.

Тема 13. Ціна туристичного продукту та ціноутворення на окремі види туристичних послуг

Економічна природа та сутність ціни в ринковій економіці. Наукові теорії ринкового ціноутворення. Система і класифікація цін на товари і послуги споживчого ринку. Види цін на послуги підприємств туристичної сфери. Суть та склад ціни туристичного продукту. Комплексність ціни туристичного продукту.

Склад та структура ціни на окремі види туристичних послуг: на туристсько-екскурсійне обслуговування, на транспортні послуги (автобусні, залізничні, авіа тощо) та інші. Структура ціни туристичного продукту на одного туриста. Поняття та структура відпускної вартості одного туродня в туристичних підприємствах.

Механізм формування цін на послуги готелю. Структура ціни на основні (послуги розміщення) та додаткові послуги підприємств готельного господарства, характеристика її складових елементів. Поняття та структура відпускної вартості одиниці послуги (одна людино-доба) проживання в засобах розміщення туристів.

Структурні елементи роздрібної ціни на інші послуги підприємств туристичної індустрії. Визначення повної собівартості, прибутку та податку на додану вартість у складі роздрібної ціни на інші послуги. Фактори, що впливають на їх величину.

Динамічне ціноутворення. Цінова політика підприємств туристичної сфери на національному та міжнародному туристичному ринку.

Тема 14. Управління податковою політикою туристичних підприємств

Сутність системи оподаткування підприємств туристичної сфери. Класифікація податків та обов'язкових платежів, що сплачують туристичні підприємства.

Особливості та порядок розрахунку на туристичних підприємствах окремих видів податків та обов'язкових платежів. Характеристика бази оподаткування, податкових ставок, пільг та термінів сплати кожного виду податкового платежу в туристичних підприємствах. Спрощена система оподаткування: її сутність та механізм сплати єдиного податку.

Сутність та вихідні передумови розробки політики управління сплатою податкових платежів (податкова політика). Структурно-логічна схема процесу управління реалізацією податкової політики підприємства та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу сплати податкових платежів підприємств туристичної сфери. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Структурно-логічна модель аналітичної роботи, характеристика сутності та інструментарію окремих етапів аналізу.

Методика розробки податкової політики підприємств туристичної сфери. Методика визначення планового обсягу сплати окремих видів податкових платежів туристичних підприємств.

Тема 15. Інвестиційна політика підприємства туризму

Поняття інвестицій. Об'єкти інвестицій. Сутність інвестиційних ресурсів. Класифікація інвестицій в залежності від напрямку вкладення цінностей. Класифікація інвестицій в залежності від мети вкладення цінностей. Класифікація інвестицій в залежності від джерел фінансування. Класифікація інвестицій в залежності від участі посередників у їх реалізації. Класифікація інвестицій в залежності від повноти врахування вкладень.

Сутність реальних, фінансових, інноваційних, приватних та реальних інвестицій. Джерела формування інвестиційних ресурсів підприємства туристичної індустрії. Вимоги до здійснення інвестиційної діяльності.

Інвестування у формі капітальних вкладень. Система та методи інвестиційного аналізу. Основні сфери інвестиційного аналізу на підприємствах туристичної індустрії. Система основних коефіцієнтів, що застосовуються у інвестиційному менеджменті. Коефіцієнт рентабельності інвестицій.

Коефіцієнт самофінансування інвестиційної діяльності. Коефіцієнт реінвестування прибутку.

Оцінка ефективності фінансових інвестицій. Принципи здійснення фінансових інвестицій. Основні види інноваційних інвестицій підприємства туристичної індустрії. Основні етапи розробки політики управління інноваційними інвестиціями підприємства туристичної індустрії.

Тема 16. Планування фінансів на підприємстві туризму

Поняття планування діяльності підприємства. Значення фінансового планування. Основні завдання фінансового планування. Ключова мета фінансового планування.

Поняття та структура фінансового плану. Особливості організації фінансів в туризмі. Кругообіг оборотних коштів в туризмі.

Склад фінансового плану підприємства туристичної індустрії. Основні показники фінансового плану туристичного підприємства. Принципи фінансового планування.

Форма плану доходів та витрат на підприємствах туристичної індустрії.

Напрямки планування грошових потоків на підприємствах туристичної індустрії. Надходження та напрямки витрачання грошових коштів підприємства. Методи визначення розміру грошового потоку на плановий період. Поточна (оперативна) діяльність. Інвестиційна діяльність. Фінансова діяльність.

Сутність балансового плану. Балансовий план підприємства туристичної індустрії. Складання фінансового плану на майбутній період. Узагальнюючий план результатів фінансово-господарської діяльності підприємства туристичної індустрії.

Тема 17. Бізнес-планування на підприємствах туристичної сфери

Поняття бізнес-плану інвестиційного проекту туристичних підприємств. Цілі і завдання бізнес-плану. Зміст і структура бізнес-плану. Бізнес-план як інструмент реалізації економічної стратегії підприємства і здійснення конкретної маркетингової, фінансової та інвестиційної політики. Бізнес-план як комплексний документ поєднання планів: маркетингу, виробничого, організаційно-юридичного, фінансового, запобігання ризику.

Методологічні основи розробки окремих розділів бізнес-плану підприємств туристичної сфери. Методи дослідження ринку туристичних послуг. Викладення прогресивної продуктової ідеї та перспективної виробничо-комерційної ідеї бізнес-плану розвитку туристичних послуг.

Особливості розробки бізнес-плану будівництва нового підприємства туристичної сфери. Аналіз ефективності використання економічного потенціалу та особливості розробки бізнес-плану реконструкції діючого підприємства туристичної сфери.

Тема 18. Управління ризиком у підприємницькій діяльності та шляхи запобігання банкрутства туристичних підприємств

Сутність та основні види ризиків у діяльності підприємств туристичної сфери. Класифікація та характеристика ризиків туристичних підприємств. Види та характеристика втрат підприємств туристичної індустрії від ризикових подій. Оцінка розміру господарського ризику і можливих фінансових втрат.

Вихідні передумови та зміст управління ризиком: сутність, принципи розробки. Структурно-логічна схема процесу управління ризиком та характеристика змісту окремих етапів роботи.

Методичні підходи до виявлення ризикових подій та видів ризику, що притаманні діяльності підприємств туристичної сфери. Методичний інструментарій оцінки рівня ризиків підприємств туристичної сфери залежно від їх виду, характеру прояву, наявності інформаційного забезпечення тощо.

Шляхи та заходи щодо профілактики та мінімізації рівня ризиків на підприємствах туристичної сфери.

Форми внутрішнього страхування господарського ризику та оцінка їх ефективності на туристичних підприємствах.

Форми зовнішнього страхування господарського ризику. Обов'язкове та добровільне страхування. Ефективність зовнішнього страхування господарського ризику, методи розрахунків.

Структура навчальної дисципліни

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час здобувача, год.	Оцінювання у балах
1	2	3	4
ТЕМА 1. РОЛЬ І МІСЦЕ ТУРИЗМУ В НАРОДНОГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ ТА СИСТЕМІ РИНКОВОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ			
<p>Вивчити стан та основні тенденції розвитку галузі. Здатність використовувати основи економічних знань при оцінці ефективності результатів діяльності в різних сферах. Оцінити значення та ефективність розвитку галузі.</p>	<p style="text-align: center;">Лекція 1. Базові концепції та поняття туризму як економічної системи</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Економічна природа та функції туризму. 2. Тенденції розвитку туризму залежно від загальноекономічної ситуації. 3. Вплив країни на платіжний баланс країни.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 4, 6 Додаткова: 11, 17 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 1</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Місце і роль туризму в системі ринкового господарства України, їх взаємозв'язок з іншими галузями ринкового господарства. 2. Сутність туризму як багаторівневої системи. 3. Лімітуючі фактори економіки туризму</p>	2	2,5
	<p style="text-align: center;">Лекція 2. Особливості функціонування туристичного ринку</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Особливості функціонування туристичного ринку. 2. Ефективність функціонування туристичної системи. 3. Сателітні рахунки в туризмі. 4. Модель витрати-випуск як інструмент опису галузевих взаємовідносин економічної системи.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 4, 8 Додаткова: 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 2</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Проблеми та цілі економіки туристичного ринку. 2. Критерії, показники і методи оцінки ринку туристичних послуг. 3. Оцінка еластичності попиту та пропозиції.</p>	2	2,5

1	2	3	4
<p>Аналізувати та прогнозувати основні кон'юктуро-утворюючі фактори потенційних ринків збуту.</p>	<p>Лекція 5. Мультиплікативні ефекти в туризмі. План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічний вплив туризму на економіку країни. 2. Інструменти визначення впливу туризму на економіку регіону 3. Непрямий вклад туризму в економіку регіона – ефект мультиплікації. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 4, 7, 10 Додаткова: 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 5 План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інформаційні джерела для оцінки туристичних мультиплікаторів. 2. Види туристичних мультиплікаторів. 3. Розрахунок мультиплікатора доходу. 4. Сутність та зміст сукупного доходу від туризму. <p>Лекція 6. Фактори формування попиту і пропозиції на ринку туристичних послуг. Місткість ринку. План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фактори, що впливають на попит на ринку туристичних послуг, їх кількісна оцінка. 2. Методи оцінки ступеня задоволення попиту на туристичні послуги. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 6, 10 Додаткова: 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 6 План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність програмно-цільового методу планування продажу тур продукту. 2. Основні етапи програмно-цільового методу планування продажу тур продукту. <p>Лекція 7. Місткість ринку. План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еластичність попиту на туристичний продукт по ціні: методика оцінки та характеристика. Місткість ринку. 2. Місткість ринку, методи її визначення. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 6, 10 Додаткова: 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 7 План</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>-</p> <p>2,5</p> <p>-</p> <p>2,5</p> <p>-</p>

1	2	3	4
	1. Особливості пропозиції туристичного продукту на ринку. 2. Особливості попиту на туристичному ринку. 3. Форми пропозиції туристичних послуг.	2	2,5
	<i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.	8	3
ТЕМА 3. МЕХАНІЗМ ВНУТРІШНЬОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИЗМУ. МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ			
Провести системний аналіз макросередовища та мікросередовища підприємства. Володіти сучасними методиками дослідження і прогнозування попиту на туристичні послуги. Здійснювати моніторинг конкурентів на ринку. Розуміти планування як інструмент обґрунтування економічної стратегії туристичних підприємств. Вміти застосовувати методи планування та прогнозування господарської діяльності для	<p>Лекція 8. Організаційно-правові та економічні умови господарювання підприємств туризму</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Поняття туристичного підприємства, його характеристика як суб'єкту та об'єкту економічних відносин в системі ринкового господарства України, мета та завдання його діяльності.</p> <p>2. Сучасні організаційно-правові структури, види господарських товариств та об'єднань туристичних підприємств України.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 5, 6, 10 Додаткова: 11, 15, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 8</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Організаційно-економічні умови утворення та функціонування туристичних підприємств, класифікація за функціональною ознакою та формами власності.</p> <p>2. Механізм державного регулювання діяльності туристичних підприємств України.</p> <p>3. Порядок створення туристичного підприємства та організація його діяльності.</p> <p style="text-align: center;">Лекція 9. Суть та зміст аналізу господарської діяльності туристичних підприємств</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Суть та зміст аналізу господарської діяльності туристичних підприємств.</p> <p>2. Характеристика методів аналізу та його інформаційне забезпечення.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 3, 6, 10 Додаткова: 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
		2	2,5
		2	-

1	2	3	4
забезпечення варіантності та оптимальності рішень, що приймаються.	<p align="center">Практичне заняття 9</p> <p align="center">План</p> <p>1.Класифікація економічних показників фінансово-господарської діяльності підприємства. 2.Методи аналізу господарської діяльності підприємства.</p>	2	2,5
	<p align="center">Лекція 10. Методи планування господарської діяльності в туризмі</p> <p align="center">План</p> <p>1.Планування як інструмент обґрунтування економічної стратегії туристичних підприємств. 2.Комплексне застосування методів планування господарської діяльності туристичного підприємства.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 3, 6, 10 Додаткова: 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p align="center">Практичне заняття 10</p> <p align="center">План</p> <p>1.Принципи та рівні туристичного планування. 2. Етапи планування туризму.</p>	2	2,5
	<p align="center">Лекція 11. Прогнозування господарської діяльності в туризмі</p> <p align="center">План</p> <p>1. Сутність та основні етапи прогнозування господарської діяльності туристичного підприємства. 2. Комплексне застосування методів планування та прогнозування господарської діяльності для забезпечення варіантності та оптимальності рішень, що приймаються.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 3, 6, 10 Додаткова: 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p align="center">Практичне заняття 11</p> <p align="center">План</p> <p>1. Економічна стратегія як програма діяльності туристичних підприємств. Особливості її розробки 2. Комплексне застосування методів прогнозування господарської діяльності для забезпечення варіантності та оптимальності рішень, що приймаються. 3.Стратегічне планування в туризмі.</p>	2	2,5
<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	8	3	

1	2	3	4
ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ ОБСЯГОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОСЛУГ В ТУРИНДУСТРІЇ			
<p>Знати сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту на туристичних підприємствах.</p> <p>Вміти розрахувати показники оцінки обсягу реалізації туристичних послуг тур операторів та тур агентів, бюро подорожей та екскурсій.</p> <p>Володіти методичним інструментарієм та порядком проведення економічного аналізу обсягу реалізації туристичного продукту на підприємствах туризму.</p>	<p>Лекція 12. Управління обсягом реалізації послуг на туристичних підприємствах</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність, склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту 2. Показники оцінки обсягу пропозиції послуг туристичних підприємств. 3. Вихідні передумови, цілі та завдання управління обсягом реалізації послуг у туристичних підприємствах. 4. Структурно-логічна схема процесу управління обсягом реалізації послуг та характеристика змісту окремих етапів роботи. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 7, 10 Додаткова: 11, 16, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 12</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу обсягу реалізації туристичного продукту в підприємствах туризму. 2. Інформаційна база даних та джерела її формування. 3. Оцінка зовнішніх та внутрішніх факторів, що обумовлюють зміни обсягу та структури реалізації туристичного продукту. 4. Методика розробки продуктової програми в туристичних підприємствах на прогностичний період. 5. Оптимізація продуктової програми у відповідності зі стратегією розвитку підприємства. 6. Визначення обсягу надання послуг у точці беззбиткової діяльності, мінімальної та нормальної рентабельності. 7. Планування обсягів реалізації тур продукту. 8. Розробка стратегії та оперативного управління реалізацією виробничої програми туристського підприємства. <p>Лекція 13. Управління експлуатаційною діяльністю готелів</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та склад пропозиції й обсягу реалізації послуг підприємств готельного господарства та туризму. 2. Сутність та методика розрахунку показників виробничо-експлуатаційної програми підприємств готельного господарства та туризму. 	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>-</p> <p>2,5</p> <p>-</p>

1	2	3	4
<p>На основі даних статистичної та бухгалтерської звітності аналізувати динаміку показників експлуатаційної програми підприємства готельного господарства та туризму.</p> <p>На підставі маркетингового підходу формувати основні показники експлуатаційної програми підприємства. З використанням методик економічного аналізу проводити оцінку впливу факторів на обсяг реалізації послуг підприємств готельного господарства та туризму.</p> <p>Вивчити особливості аналізу і прогнозування виробничої програми закладів ресторанного господарства.</p>	<p>3. Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу показників виробничо-експлуатаційної програми підприємств готельного господарства.</p> <p>4. Методика розробки виробничо-експлуатаційної програми підприємств готельного господарства та туризму.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 1, 4, 6 Додаткова: 11, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 13 План <i>Використання сучасних прикладних програм (табличного процесора Excel)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз виконання виробничо-експлуатаційної програми готелю за обсягом та структурою в динаміці. 2. Аналіз структури наданих основних послуг готелями в динаміці за різними ознаками (мета поїздки, країна проживання, категорійність номерів). 3. Аналіз асортименту та структури додаткових послуг підприємств готельного господарства. 4. Факторний аналіз зміни обсягу наданих основних та додаткових послуг готелів та коефіцієнта завантаження. 5. Розрахунок обсягу надання та реалізації послуг готелів в критичних точках діяльності. 6. Розробка плану-прогнозу обсягу послуг готелів методом техніко-економічних розрахунків. <p>Лекція 14. Управління товарооборотом і виробничою програмою ресторану План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та види товарообороту на підприємствах торгівлі та ресторанного господарства на ринку туристичних послуг. 2. Аналіз обсягу та структури товарообороту підприємства 3. Кількісна оцінка факторів впливу на динаміку показників виробничої програми та товарообороту. 4. Методика обґрунтування плану товарообороту в підприємствах торгівлі та ресторанного господарства, що обслуговують туристів. 5. Стратегія управління товарооборотом підприємств торгівлі та ресторанного господарства, що обслуговують туристів. 	<p>2</p> <p>2</p>	<p>2,5</p> <p>-</p>

1	2	3	4
	<p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 6, 7, 10 Додаткова: 13, 15, 16 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 14 План</p> <p style="text-align: center;"><i>Використання сучасних прикладних програм (табличного процесора Excel)</i></p> <p>1. Економічна сутність та види та види товарообороту на підприємствах торгівлі та ресторанного господарства на ринку туристичних послуг. 2. Характеристика складу і структури товарообороту ресторану в готельних та туристичних комплексах. 3. Аналіз обсягу та структури товарообороту підприємства і виробничої програми підприємств торгівлі та ресторанного господарства готельно-туристичних комплексів. 4. Кількісна оцінка факторів впливу на динаміку показників виробничої програми та товарообороту підприємств ресторанного господарства та торгівлі. 5. Розробка виробничої програми підприємств ресторанного господарства та торгівлі. 6. Методика обґрунтування плану товарообороту в підприємствах торгівлі та ресторанного господарства, що обслуговують туристів. 7. Стратегія управління товарооборотом підприємств торгівлі та ресторанного господарства, що обслуговують туристів.</p> <p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	2	2,5
ТЕМА 5. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТУРИЗМУ			
<p>Засвоїти поняття ресурсного потенціалу туристичного підприємства, та ефективності його використання. Вміти розраховувати показники ефективності використання</p>	<p style="text-align: center;">Лекція 15. Сутність ресурсного потенціалу підприємства туризму План</p> <p>1. Поняття ресурсного потенціалу підприємства туризму. 2. Характеристик складових елементів ресурсного потенціалу підприємства туризму. 3. Економічна оцінка сукупного ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 9, 10 Додаткова: 11, 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 15 План</p>	2	-

1	2	3	4
ресурсного потенціалу	<p>1. Поняття ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.</p> <p>2. Характеристик складових елементів ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.</p> <p>Лекція 16. Економічна оцінка ресурсного потенціалу підприємства туризму</p> <p>План</p> <p>1. Поняття ресурсного потенціалу підприємства туризму.</p> <p>2. Характеристик складових елементів ресурсного потенціалу підприємства туризму.</p> <p>3. Економічна оцінка сукупного ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 9, 10 Додаткова: 11, 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 16</p> <p>План</p> <p>1. Економічна оцінка сукупного ресурсного потенціалу підприємства туристичної індустрії.</p> <p>2. Ефективність використання ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p>	2	2,5
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	6	3
ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ			
Навчитися планувати потреби підприємства туристичної індустрії в матеріальних оборотних фондах та фондах оборотності, що здійснюються на основі нормативів.	<p>Лекція 17. Сутність та структура необоротних фондів підприємства</p> <p>План</p> <p>1. Суть і основні елементи матеріальних ресурсів туристичних підприємств, їх характеристика.</p> <p>2. Матеріально-технічна база і основні фонди туристичних підприємств: поняття, класифікація, склад та структура, стан і головні тенденції розвитку.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 6, 10 Додаткова: 16-18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 17</p> <p>План</p> <p>1. Структура основних фондів.</p> <p>2. Сутність, види виробничої потужності підприємства.</p> <p>Лекція 18. Знос та амортизація основних фондів туристичного підприємства</p> <p>План</p>	2	-
		2	2,5

1	2	3	4
<p>Вміти розраховувати товарне забезпечення підприємств туристичної індустрії, мати уявлення про торговельний та продуктовий баланс підприємства туристичної індустрії, вміти планувати потреби в товарно-сировинних ресурсах.</p>	<p>1. Сутність та види зносу основних фондів туристичного підприємства. 2. Показники зносу та технічної придатності основних фондів туристичного підприємства. 3. Сутність та методи нарахування амортизації основних фондів туристичного підприємства. Рекомендовані джерела: Основна: 3, 4, 6 Додаткова: 14, 16, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p align="center">Практичне заняття 18 План</p> <p>1. Сутність та показники оцінки зносу основних фондів туристичного підприємства. 2. Показники придатності основних фондів туристичного підприємства. 3. Методи нарахування амортизації основних фондів туристичного підприємства.</p>	2	2,5
	<p align="center">Лекція 19. Показники ефективності використання основних фондів підприємств туристичної індустрії План</p> <p>1. Показники вартісної оцінки та оцінки технічного стану основних фондів туристичних підприємств, методи їх визначення. 2. Види показників ефективності використання основних фондів. 3. План розвитку матеріально-технічної бази підприємств туристичної індустрії.</p>	2	-
	<p align="center">Рекомендовані джерела: Основна: 3, 4, 6 Додаткова: 14, 16, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p align="center">Практичне заняття 19 План</p> <p>1. Загальні та часткові показники ефективності використання основних фондів, методика їх розрахунків окремих підрозділах туристичних підприємств. 2. Планування матеріально-технічної бази підприємств туристичної індустрії. 3. Методика обґрунтування потреби в прирості основних фондів підприємств туристичної сфери. 4. Методи розрахунку потреби в основних фондах підприємств туристичної індустрії на плановий період.</p> <p align="center">Лекція 20. Поняття, структура й оцінка ефективності використання оборотних активів План</p> <p>1. Зміст та структура оборотних фондів підприємства.</p>	2	2,5

1	2	3	4
	<p>2. Аналіз оборотних фондів та матеріальної частини фондів обертання в підприємствах туристичної індустрії. 3. Сутність та склад грошових активів підприємства туристичної індустрії</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 7, 9 Додаткова: 11, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 20 План</p> <p>1. Джерела формування товарних ресурсів. 2. Оборотні фонди та матеріальні фонди обертання туристичних підприємств, визначення ефективності їх використання. 3. Сутність та способи регулювання дебіторської заборгованості 4. Основні види грошових авуарів підприємств туристичної індустрії. 5. Характеристика етапів управління грошовими активами підприємства туризму. 6. Сутність управління валютними активами. 7. Характеристика етапів управління валютними активами підприємства туризму.</p> <p style="text-align: center;">Лекція 21. Планування та нормування виробничих запасів в підприємствах туристичної індустрії. План</p> <p>1. Сутність та зміст планування та нормування оборотних активів на підприємствах туристичної індустрії. 2. Методи планування матеріальних ресурсів.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 4, 6 Додаткова: 14, 16, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 21 План</p> <p>1. Аналіз оборотних фондів та матеріальної частини фондів обертання в підприємствах туристичної індустрії. 2. Аналіз ефективності використання активів. 3. Підходи до планування і нормування оборотних коштів, авансованих у товарно-матеріальні цінності підприємства туризму. 4. Фінансовий механізм здійснення операцій форфейтинга.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>-</p> <p>2,5</p> <p>-</p> <p>2,5</p>
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	<p>6</p>	<p>4</p>

1	2	3	4
ТЕМА 7. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ			
<p>Засвоїти сутність та методiku розрахунку спискової та середньо-спискової чисельності працівників, коефіцієнти оцінки стану та руху персоналу підприємства туристичної індустрії</p> <p>Вміти досліджувати процеси формування коштів на матеріальне стимулювання праці робітників.</p>	<p>Лекція 22. Сутність та показники оцінки персоналу підприємства туристичного бізнесу</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-економічна сутність та особливості праці туристичних підприємств. 2. Вихідні передумови, цілі та завдання управління трудовими ресурсами туристичних підприємств. 3. Показники оцінки персоналу підприємств туристичної сфери. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 6, 9 Додаткова: 11, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p>Практичне заняття 22</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз трудових ресурсів підприємства готельного/закладу ресторанного господарства (чисельності, складу та руху персоналу). 2. Обґрунтування заходів підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства готельного/закладу ресторанного господарства. 	2	2,5
	<p>Лекція 23. Сутність та показники продуктивності праці на підприємствах туристичної сфери</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність продуктивності праці. 2. Методи виміру продуктивності праці. 3. Резерви та фактори підвищення продуктивності праці. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 6, 9 Додаткова: 11, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p>Практичне заняття 23</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення продуктивності та ефективності праці окремих категорій працівників підприємства індустрії гостинності. 2. Кількісне вимірювання факторів зростання продуктивності праці. 	2	2,5
<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	8	3	

1	2	3	4
ТЕМА 8. МАТЕРІАЛЬНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ РОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ТУРИЗМУ			
<p>Розуміти організацію матеріального стимулювання працівників підприємств туристичної індустрії. Засвоїти поняття заробітної плати та її складових, фонду оплати праці підприємств. Вміти розраховувати показники із заробітної плати: фонд оплати праці, зарплато місткість, зарплато віддача, рівень фонду заробітної плати, рентабельність фонду оплати праці.</p>	<p style="text-align: center;">Лекція 24. Сутність та основні принципи матеріального стимулювання працівників підприємств туристичної сфери</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Принципи організації матеріального стимулювання працівників в умовах ринкових відносин. 2. Форми державного регулювання заробітної праці працівників сфери туризму. 3. Сутність та методи мотивації праці.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 6, 9 - 11 Додаткова: 11, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 24</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Принципи організації матеріального стимулювання працівників в умовах ринкових відносин. 2. Форми державного регулювання заробітної праці працівників сфери туризму. 3. Система організації матеріального працівників на підприємствах готельного господарства та туризму.</p>	2	2,5
	<p style="text-align: center;">Лекція 25. Форми та системи оплати праці на підприємствах туристичної сфери</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Сутність, форми та системи оплати праці. 2. Планування фонду оплати праці працівників готельних та туристичних комплексів. 3. Аналіз та планування середньої заробітної плати працівників готельних та туристичних комплексів. 4. Оцінка ефективності організації оплати праці на підприємствах туристичної сфери.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 6, 9 - 11 Додаткова: 11, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 25</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Показники з праці та заробітної плати, їх взаємозв'язок та взаємозалежність. 2. Планування фонду оплати праці працівників готельних та туристичних комплексів.</p>	2	2,5
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	8	3

1	2	3	4
ТЕМА 9. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ			
<p>Знати роль фінансів туристичних підприємств та їх зв'язок з державним фінансовим механізмом та зі складовими фінансового ринку. Розуміти взаємозв'язок фінансової діяльності туристичних підприємств з найважливішими інститутами фінансового ринку - комерційними банками, фондовими і валютними біржами, інвестиційними фондами, пенсійним фондом, страховими компаніями</p> <p>Володіти методичним інструментарієм економічного аналізу фінансових ресурсів у туризмі.</p> <p>Знати принципи формування та розподілу власних фінансових коштів</p>	<p>Лекція 26. Поняття фінансових ресурсів туристичних підприємств, їх склад, характеристика, механізм формування</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Сутність і роль фінансів підприємства туристичної індустрії та їх зв'язок з державним фінансовим механізмом та з складовими фінансового ринку.</p> <p>2. Поняття фінансових ресурсів підприємств туристичної індустрії, їх склад та характеристика.</p> <p>3. Джерела та порядок формування основних та оборотних активів підприємства туристичної індустрії.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 6, 9, 10 Додаткова: 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 26</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Сутність фінансових ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p> <p>2. Показники та критерії оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств.</p> <p>3. Структура активу та пасиву балансу підприємства.</p> <p>4. Джерела формування основних та оборотних активів підприємств туристичної індустрії, співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел.</p> <p>5. Фінансові фонди підприємств туристичної індустрії, порядок їх формування та напрямки використання.</p> <p>Лекція 27. Управління власними та позиковими фінансовими ресурсами в підприємствах туризму</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Поняття та джерела утворення власних фінансових ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p> <p>2. Фінансові фонди, та порядок їх утворення на підприємствах туристичної індустрії.</p> <p>3. Принципи формування та розподілу власних фінансових коштів.</p> <p>4. Порядок та умови залучення кредитних ресурсів в сучасних умовах.</p> <p>5. Політика формування кредитної політики підприємства.</p> <p>6. Основні форми залучення різних видів кредитних ресурсів підприємств туристичної індустрії.</p> <p>7. Оцінка та діагностика фінансової стійкості підприємства туристичної індустрії.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 2, 6, 9, 10 Додаткова: 17, 18</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>-</p> <p>2,5</p> <p>-</p>

1	2	3	4
<p>підприємства туристичної індустрії, політику формування кредитної політики туристичного підприємства. Вміти проводити моніторинг внутрішніх та зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів в туристичні підприємства.</p>	<p>Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 27</p> <p>План</p> <p>1. Поняття та джерела утворення власних фінансових ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p> <p>2. Фінансові фонди, та порядок їх утворення на підприємствах туристичної індустрії.</p> <p>3. Принципи формування та розподілу власних фінансових коштів підприємств.</p> <p>4. Амортизаційна політика підприємств та ефективність застосування різних методів амортизації.</p> <p>5. Поняття та склад кредитних ресурсів підприємства.</p> <p>6. Основні форми залучення різних видів кредитних ресурсів підприємств туристичної індустрії.</p> <p>7. Принципи та порядок розробки політики формування кредитних ресурсів підприємств туристичної індустрії.</p> <p>8. Оцінка та діагностика фінансової стійкості підприємства туристичної індустрії.</p> <p>9. Оптимізація співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів.</p> <p>Лекція 28. Показники оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств</p> <p>План</p> <p>1. Фінансові фонди підприємств туристичної індустрії, порядок їх формування та напрямки використання.</p> <p>2. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства туристичної індустрії</p> <p>Рекомендовані джерела:</p> <p>Основна: 3, 4, 6</p> <p>Додаткова: 14, 16, 18</p> <p>Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 28</p> <p>План</p> <p>1. Методи оцінки ефективності використання фінансових ресурсів туристичних підприємств.</p> <p>2. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p> <p><i>Самостійна робота здобувача:</i></p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>8</p>	<p>2,5</p> <p>-</p> <p>2,5</p> <p>4</p>
Підсумковий контроль – Е/п			
Разом семестр		180/6	100

1	2	3	4
ТЕМА 10. УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ			
<p>Знати склад валових доходів та джерел їх утворення, особливості джерел утворення доходів в підприємствах туристичної індустрії.</p> <p>Розрізняти види прибутку туристичного підприємства, та володіти методикою розрахунку.</p> <p>Знати фактори, що впливають на розмір доходу туристичного підприємства.</p> <p>Засвоїти методику аналізу доходів підприємства туристичної індустрії.</p>	<p>Лекція 29. Доходи як економічна категорія та економічний показник</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, економічна сутність та джерела утворення доходів туристичних підприємств. 2. Фактори, що впливають на розмір доходів туристичних підприємств. 3. Методичний інструментарій і порядок проведення аналізу доходів туристичних підприємств. 4. Методи й порядок планування доходів туристичних підприємств. <p>Рекомендовані джерела: Основна: 6, 10 Додаткова: 13, 15, 17 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 29</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття доходу туристичного підприємства та його джерела. 2. Економічний аналіз формування доходу туристичного підприємства. 3. Розподіл доходу туристичного підприємства. 4. Стратегія формування і оптимізація доходу туристичного підприємства. 5. Етапи формування прибутку туристичного підприємства. 6. Види прибутку туристичного підприємства що використовуються в обліку, їх характеристика. 7. Розподіл прибутку туристичного підприємства. <p>Лекція 30. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів туристичних підприємств</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів туристичних підприємств. 2. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. 3. Фактори, що впливають на формування доходів підприємств туристичної сфери та їх кількісна оцінка. 4. Методи обґрунтування планового обсягу доходів туристичних підприємств <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 6, 10 Додаткова: 11, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 30</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття можливого та необхідного обсягу доходів, методичні підходи до визначення їх обсягу. 	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>-</p> <p>4</p> <p>-</p>

1	2	3	4
	<p>2. Методи планування доходів туристичних підприємств в цілому та по окремих видах доходів.</p> <p>3. Особливості управління формуванням інших видів доходів підприємств туристичної сфери.</p>	2	4
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i></p> <p>Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	4	4
ТЕМА 11. УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ВИТРАТАМИ ТА СОБІВАРТІСТЮ ПОСЛУГ В ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ			
<p>Засвоїти економічну сутність поточних витрат в підприємствах туристичної індустрії, принципи їх класифікації. За різними ознаками, особливості складу поточних витрат та механізму їх формування в різних галузях туристичної індустрії (експлуатаційні витрати в підприємствах, що надають послуги розміщення, витрати обертання та виробництва у різних підрозділах підприємств індустрії гостинності</p>	<p>Лекція 31. Особливості формування поточних витрат та собівартості підприємств туристичної індустрії.</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Економічна сутність і класифікація поточних витрат підприємств готельного та закладів ресторанного господарства.</p> <p>2. Особливості визначення собівартості послуг на підприємствах готельного та продукції в закладах ресторанного господарства.</p> <p>3. Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат на підприємствах готельного та закладах ресторанного господарства.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 5, 6, 10 Додаткова: 11, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 31</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Поняття поточних витрат та собівартості послуг туристичних підприємств, їх склад та структура.</p> <p>2. Класифікація поточних витрат, що відносяться на собівартість послуг (продукції, робіт) туристичних підприємств.</p> <p>3. Аналіз поточних витрат туристичних підприємств.</p> <p>4. Фактори, що формують розмір поточних витрат туристичних підприємств. Їх кількісна оцінка.</p> <p>Лекція 32. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу поточних витрат підприємств туристичної сфери</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу поточних витрат підприємств готельного та закладів ресторанного господарства.</p> <p>2. Особливості визначення собівартості в засобах розміщення туристів.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 5, 6, 10</p>	2	-
		2	4
		2	-

1	2	3	4
<p>туристичного підприємства. Володіти методичними інструментами проведення аналізу прибутковості туристичного підприємства. Розуміти сутність рівня валового доходу підприємства туристичної індустрії. Вміти планувати прибуток туристичного підприємства. Володіти методикою розрахунку показників рентабельності туристичного підприємства</p>	<p>Основна: 5, 6, 10 Додаткова: 11, 12, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 34 План <i>Використання сучасних прикладних програм (табличного процесора Excel)</i></p> <p>1. Поняття, економічна сутність та джерела утворення валових доходів в підприємствах туристичної індустрії. 2. Фактори, що впливають на розмір доходів туристичних підприємств. 3. Аналіз валових доходів підприємств туристичної індустрії. 4. Методи і порядок планування валових доходів туристичних підприємств. 5. Шляхи оптимізації розміру валових доходів туристичних підприємств. 6. Економічна природа і функції прибутку підприємств. 7. Джерела утворення прибутку туристичних підприємств. 8. Порядок розрахунку, розподілу і використання прибутку підприємств. 9. Рентабельність підприємств та показники, що її характеризують. 10. Аналіз прибутку підприємств туризму. 11. Методика планування прибутку підприємств туризму. 12. Стратегія управління прибутку підприємства туризму.</p> <p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	<p>2</p> <p>2</p>	<p>4</p> <p>4</p>
ТЕМА 13. ЦІНА ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ОКРЕМІ ВИДИ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ			
<p>Знати склад ціни туристичного продукту та ціни на послуги готельного господарства та продукції ресторанного</p>	<p style="text-align: center;">Лекція 35. Економічна природа та сутність ціни в ринковій економіці План</p> <p>1. Економічна природа та сутність ціни на послуги підприємств готельного та продукцію ресторанного господарства. 2. Державне регулювання цін на послуги підприємств готельного та продукцію ресторанного господарства.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 6, 10 Додаткова: 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	<p>2</p>	<p>-</p>

1	2	3	4
<p>Володіти методикою калькулювання цін на послуги туристичного підприємства.</p> <p>Вміти проводити моніторинг цінової політики послуг, які надаються в туристичній індустрії. Знати методику формування валютних цін на тури та туристичні послуги.</p> <p>Володіти методикою нарахування цінових знижок та надбавок на послуги туристичного підприємства.</p>	<p align="center">Практичне заняття 35</p> <p align="center">План</p> <p>1. Структура ціни на послуги підприємств готельного та продукцію ресторанного господарства, а також туристичної індустрії, характеристика її складових елементів.</p> <p>2. Особливості формування цін на послуги розміщення та на додаткові послуги на підприємствах готельного господарства та на послуги підприємств туристичної індустрії.</p> <p align="center">Лекція 36. Механізм формування цін на продукти підприємств туристичної індустрії</p> <p align="center">План</p> <p>1. Порядок формування та методика калькулювання цін на послуги туристичного підприємства і продукцію закладів ресторанного господарства.</p> <p>2. Внутрішнє регулювання цін за рахунок зміни собівартості та рентабельності окремих видів послуг.</p> <p>3. Цінова політика підприємства туристичної індустрії на національному та міжнародному туристичному ринку.</p> <p>4. Особливості формування валютних цін на тури і туристські послуги.</p> <p>5. Економічне обґрунтування ціни туристської угоди.</p> <p>6. Відображення якості послуг в ціні туристичного продукту.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 5, 10 Додаткова: 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p align="center">Практичне заняття 36</p> <p align="center">План</p> <p align="center"><i>Використання сучасних прикладних програм (табличного процесора Excel)</i></p> <p>1. Основи державного регулювання цін на послуги туристичних підприємств.</p> <p>2. Структура ціни на послуги та товари туристичного попиту, характеристика її складових елементів.</p> <p>3. Механізм формування ринкових цін на послуги туристичних підприємств.</p> <p>4. Фактори відхилення ринкових цін від ринкової вартості товарів і послуг туристичного попиту на національному та міжнародному туристичному ринку.</p> <p>5. Внутрішнє регулювання цін за рахунок зміни собівартості та рентабельності окремих видів послуг .</p> <p>6. Застосування системи цінових знижок та надбавок.</p> <p>7. Цінова політика підприємств туристської індустрії на національному та міжнародному туристичному ринку.</p>	<p align="center">2</p> <p align="center">2</p> <p align="center">2</p>	<p align="center">4</p> <p align="center">-</p> <p align="center">4</p>

1	2	3	4
	<p align="center">Лекція 37. Основи динамічного ціноутворення в туризмі</p> <p align="center">План</p> <p>1.Сутність та значення динамічних цін в сфері обслуговування. 2.Політика знижок в туріндустрії 3.Методи прогнозу цін</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 5, 7, 10 Додаткова: 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p align="center">Практичне заняття 37</p> <p align="center">План</p> <p>1.Завантаження та цінова політика підприємств. 2. Основні критерії ціни 3.Нові цінові системи в туризмі (базовий, авансовий, резервний тарифи) 4.Оптимізація доходності</p> <p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	2	-
ТЕМА 14. УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ			
<p>Розуміти сутність системи оподаткування туристичного підприємства. Володіти методикою розрахунку окремих видів податків та обов'язкових платежів туристичного підприємства. Знати методіку визначення окремих видів податкових платежів туристичного підприємства. Вміти оцінювати ефективність.</p>	<p align="center">Лекція 38. Особливості та порядок розрахунку на туристичних підприємствах окремих видів податків та обов'язкових платежів</p> <p align="center">План</p> <p>1. Сутність системи оподаткування туристичних підприємств. 2. Особливості та порядок розрахунку окремих видів податків і обов'язкових платежів туристичних підприємств.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 5, 6, 10 Додаткова: 11, 12, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p align="center">Практичне заняття 38</p> <p>1. Поняття системи оподаткування, склад та структура податкових платежів туристичних підприємств. 2. Суть та принципи розробки податкової політики туристичних підприємств. 3. Система податкових пільг та їх використання в процесі формування податкової політики туристичних підприємств.</p> <p align="center">Лекція 39. Методика розробки податкової політики підприємств туристичної сфери</p> <p align="center">План</p> <p>1. Методичний та порядок проведення аналізу сплати податкових платежів туристичних підприємств.</p>	2	-
		2	4
		2	-

1	2	3	4
здійснення податкової політики туристичним підприємством	<p>3. Методика визначення планового обсягу сплати окремих видів податкових платежів туристичних підприємств.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3, 5, 10 Додаткова: 11, 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 39</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Аналіз та планування податкових платежів туристичних підприємств.</p> <p>2. Оцінка ефективності здійснення податкової політики підприємств.</p> <p>3. Закордонний досвід оподаткування підприємств готельного господарства і туризму.</p> <p>4. Вплив державної політики оподаткування на конкурентоспроможність підприємства та розвиток туризму.</p>	2	4
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	2	4
ТЕМА 15. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТУРИЗМУ			
Ознайомитися з інвестиційною діяльністю та інвестиційними ресурсами підприємств туристичної індустрії. Володіти методикою розробки інвестиційної програми підприємств туристичної індустрії. Вміти проводити аналіз реальних інвестицій підприємства та планувати капітальні вкладення.	<p style="text-align: center;">Лекція 40. Сутність інвестицій та інвестиційної політики підприємств сфери туризму</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Поняття інвестиційної діяльності та інвестиційних ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p> <p>2. Інвестиційна програма та порядок її розробки в підприємствах туристичної індустрії.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основна: 3,5, 6 Додаткова: 11, 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 40</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Сутність реальних, фінансових, інноваційних, приватних та реальних інвестицій.</p> <p>2. Джерела формування інвестиційних ресурсів підприємства туристичної індустрії.</p> <p>3. Вимоги до здійснення інвестиційної діяльності.</p> <p>4. Інвестування у формі капітальних вкладень.</p> <p>5. Система та методи інвестиційного аналізу.</p> <p>6. Основні сфери інвестиційного аналізу на підприємствах туристичної індустрії</p> <p style="text-align: center;">Лекція 41. Показники оцінювання ефективності інвестиційних проектів на підприємстві</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1. Система основних коефіцієнтів, що застосовуються у</p>	2	-
		2	4

1	2	3	4
<p>Вміти проводити аналіз ефективності грошових вкладень. Проводити моніторинг державної інвестиційної політики в сфері готельного господарства та туризму.</p>	<p>інвестиційному менеджменті. 2. Аналіз та планування реальних інвестицій підприємств у формі капітальних вкладень. 3. Планування інноваційних інвестицій підприємства Рекомендовані джерела: Основна: 2, 5, 10 Додаткова: 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p>	2	-
	<p>Практичне заняття 41 План</p> <p>1. Розрахунок показників ефективності реальних інвестицій. 2. Основні етапи розробки політики управління інноваційними інвестиціями підприємства туристичної індустрії. 3. Розрахунок показників ефективності грошових інвестицій. 4. Розрахунок потреби в реальних інвестиціях та оптимізація джерел їх фінансування.</p>	2	4
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	2	4
ТЕМА 16. ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТУРИЗМУ			
<p>Ознайомитися з сутністю фінансового планування в процесі фінансово-господарської діяльності туристичного підприємства. Знати фінансовий план туристичного підприємства. Вміти складати фінансовий план підприємства туристичної індустрії, та план доходів і витрат.</p>	<p>Лекція 42 План</p> <p>1. Роль фінансового планування в процесі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. 2. Характеристика окремих розділів фінансового плану підприємства. 3. Взаємозв'язок та взаємозалежність фінансового плану з іншими планами фінансово-господарської діяльності підприємства. 4. Шляхи забезпечення фінансової стійкості та підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на плановий період. Рекомендовані джерела: Основна: 2, 3, 5, 7, 10 Додаткова: 11, 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22</p> <p>Практичне заняття 42 План</p> <p>1. Зміст та завдання фінансового планування підприємств туристичної індустрії. 2. Фінансовий план підприємства туристичної індустрії: склад розділів і показників, принципи та послідовність розробки. 3. План доходів та витрат підприємства туристичної індустрії.</p>	2	-
		2	4

1	2	3	4
Володіти методикою складання узагальнюючого плану результатів фінансово-господарської діяльності підприємств туристичної індустрії.	4. Планування грошових потоків в підприємствах туристичної індустрії. 5. Зміст та порядок розробки балансового плану підприємства готельного господарства та туризму. 6. Узагальнюючий план результатів фінансово-господарської діяльності підприємств туристичної індустрії. 7. Дослідження показників ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства на плановий період.		
	<i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.	2	4
ТЕМА 17. БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ			
Знати сутність інвестиційної діяльності та інвестиційних ресурсів туристичного підприємства. Розуміти сутність інвестиційної політики підприємств туристичної індустрії. Володіти методикою складання бізнес-плану туристичного підприємства, знати його основні цілі та завдання.	Лекція 43 План		
	1. Сутність і значення бізнес-планування 4. Особливості розробки бізнес-плану створення нового чи розвитку діючого туристичного підприємства. Рекомендовані джерела: Основна: 2, 3, 6, 10 Додаткова: 12, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22	2	-
	Практичне заняття 43		
	1. Бізнес-план як комплексний документ поєднання планів: маркетингу, виробничого, організаційно-юридичного, фінансового, запобігання ризику. 2. Цілі, завдання, зміст і структура бізнес-плану стратегічного розвитку підприємств туристичної індустрії. 3. Поняття бізнес-плану реального інвестиційного проекту, вимоги до його розробки.	2	4
	<i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.	2	4
ТЕМА 18. УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ			
Ознайомитися з основними видами ризиків в діяльності туристичного підприємства. Знати основні причини виникнення	Лекція 44 План		
	1. Сутність і основні види ризиків у діяльності підприємства туризму. 2. Вихідні передумови та зміст управління ризиком: сутність, принципи розробки. 3. Методичний інструментарій оцінки рівня ризиків підприємствах туристичної індустрії.	2	-

1	2	3	4
<p>банкрутства підприємств туристичної індустрії. Володіти методичними інструментами оцінки рівня ризиків на підприємствах туристичної індустрії. Знати основні форми внутрішнього та зовнішнього страхування господарського ризику. Вміти проводити санацію на підприємствах туристичної індустрії.</p>	<p>4. Суть та основні причини банкрутства підприємств туристичної індустрії, форми його регулювання в Україні. 5. Шляхи профілактики і мінімізації рівня ризиків та запобігання банкрутства підприємств готельного та закладів ресторанного господарства. Рекомендовані джерела: Основна: 3, 4, 5, 6 Додаткова: 14, 17, 18 Інтернет-ресурси: 19-22 Практичне заняття 44 План 1. Суть та основні види господарського ризику в діяльності підприємств готельного господарства і туризму. 2. Оцінка рівня господарського ризику і можливих фінансових втрат. 3. Визначення систематичного і несистематичного ризику, премії ринкового ризику номінальної і реальної відсоткової ставки. 4. Форми внутрішнього та зовнішнього страхування господарського ризику та оцінка їх ефективності. 5. Суть та головні причини банкрутств підприємств туристичної індустрії, форми його регулювання</p>	2	4
	<p><i>Самостійна робота здобувача:</i> Вивчення та доповнення матеріалу лекції, опрацювання основної та додаткової літератури, законодавчих та нормативних документів, підготовка до семінарського заняття.</p>	2	4
	Підсумковий контроль – Е/п		
Разом за семестр		90/3	100
Разом за курс		270	-

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. *Господарський Кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р.*
2. Бочко О. Ю. Основи планування діяльності підприємств невиробничої сфери : навч. посібник / О. Ю. Бочко, В. Ф. Проскура. – К. : Кондор, 2012. – 218 с.
3. Городня Т. А. Економіка туризму: теорія і практика : навч. посібник / Т. А. Городня, А. Ф. Щербак. – К. : Кондор, 2012. – 436 с.
4. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу : навч. посібник / Л. П. Дядечко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224с.
5. Здоров А. Б. Экономика туризма : Учебник / А. Б. Здоров. – М : Финансы и статистика, 2007. – 272с.
6. Мальська М. П. Організація та планування діяльності туристичних підприємств: теорія та практика : навч. посібник / М. П. Мальська, О. Ю. Бордун. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
7. Пуцентайло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва : навч. посібник / П. Р. Пуцентайло. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 344с.
8. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / А. А. Мазаракі, Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2010. – 596 с.
9. Экономика и организация туризма: международный туризм : Учеб. пособие / Под ред. И.А. Рябовой, Ю.В. Забаева, Е.Л. Драчевой. – 3-е изд., испр. и доп. – М : КНОРУС, 2007. – 576с.
10. Яковлев Г. А. Экономика и статистика туризма : Учеб. пособие / Г. А. Яковлев. – 4-е изд., перераб. и допол. – М : РДЛ, 2007. – 480с.

Додаткові

11. Воронцова М.Г. Экономика туризма/ М.Г. Воронцова. М. : Альтпресс, 2003.
12. Драчева Е.Л. Экономика и организация туризма. Международный туризм : учеб. пособ. /Е.Л. Драчева. - М. : КНОРУС, 2005. - 576 с.
13. *Економіка готельного господарства та туризму. Збірник тестових завдань /уклад.: Т. І. Ткаченко, С. П. Гаврилюк, О. О. Каролоп. – К. : КНТЕУ, 2008. – 61 с.*
14. *Економіка готельного господарства та туризму : опорний конспект лекцій /уклад. Т. І. Ткаченко, С. П. Гаврилюк, О. О. Каролоп. – К. : КНТЕУ, 2009. – 220 с.*

15. Ефимова О.П. Экономика общественного питания и гостиничного хозяйства / О.П. Ефимова, А.И. Ефимова ; под ред. Н.И. Кабушкина. - Мн. : ООО «Новое знание», 2003.
16. Филипповский Е.Е. Экономика и организация гостиничного хозяйства / Е.Е. Филипповский, Л.В. Шмарова. - М. : Финансы и статистика, 2003.
17. Экономика предприятия: Учебник / Под ред. А.Б. Карлика, М.Л.Шухгальтер. - М.: ИНФРА-М, 2003.
18. Экономика предприятия: Учебник для вузов/Под ред.Е.Л.Кантора .- СПб.:Питер, 2009

Интернет-ресурсы

19. <http://www.travel-wed.com/>
20. <http://www.world-hotal.com>
21. <http://www.world-tourismss.org/>
22. <http://www.tourism.gov.ua>